

# Correctievoorschrift VWO

# 2025

tijdvak 2

**kunst**

**beeldende vormgeving - dans - drama - muziek - algemeen**

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

## 1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.  
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

## 2 Algemene regels

---

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.  
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.  
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

**NB1** *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*  
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

*Verduidelijking*

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

*Een fout*

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.  
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

### 3 Vakspecifieke regels

---

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

## 4 Beoordelingsmodel

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

### Blok 1 Mirakels

**1 maximumscore 3**

drie van de volgende:

- spitsbogen
- kruisribgewelven
- nadruk op verticaliteit
- grote vensters en/of veel aandacht voor licht in de architectuur
- skeletconstructie / geen dragende muur
- glas in loodramen
- bundelpijlers / groepering van (deels) decoratieve pijlers die het verticale benadrukken / pijlers die doorlopen van de vloer tot het gewelf / doorlopende pijlers die het verticale benadrukken
- straalkapellen
- traceerwerk / maaswerk / versiering met geometrische patronen in steen rondom architectuur of ramen
- in de architectuur opgenomen (langgerekte) beelden
- pinakels

per juist antwoord

1

**2 maximumscore 3**

- overeenkomsten (twee van de volgende):
  - (versiering / aankleding) Het beeld is 'aangekleed' met rijk versierde attributen (mantel, kronen, zoals ook relieken worden versierd / omhuld door reliekschrijven).
  - (rituelen) Het beeld heeft een rol in religieuze rituelen zoals processies (net als relieken).
- Het beeld is geen reliek, want een reliek is een fysiek overblijfsel van het lichaam van een heilige / betreft (overgeleverde) bezittingen van een heilige / betreft een object dat fysiek met een heilige in aanraking is geweest tijdens het leven.

2

1

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

**3 maximumscore 2**

twee van de volgende:

- (vorm) De vormen van het gotische beeld zijn realistischer / minder schematisch (bijvoorbeeld de gezichtstrekken, de plooi, het haar, de kleding). / Maria en kind hebben meer natuurgetrouwe proporties / een beter kloppende anatomie.
- (compositie) De compositie van het beeld is dynamischer / meer levendig (een s-curve / diagonale lijnen en een contrapost houding).
- (licht / plasticiteit / textuur) Er is sprake van een sterkere licht-donkerwerking (in het oppervlak is meer reliëf en plasticiteit).
- (ruimte) De ruimtelijke weergave is meer driedimensionaal / minder frontaal gericht / minder vlak.

per juist antwoord

1

**4 maximumscore 2**

- Vanaf 1300 kwam de verinnerlijking van de geloofservaring steeds meer naar voren en/of nam het menselijk invoelen een centralere plaats in / was er sprake van een minder abstracte of meer menselijke benadering van het geloof / van Maria (omdat men dacht dat door invoelen/meeleven het geloof op gang kwam). 1
- Het Mariabeeld past hierbij, want zij wordt nadrukkelijker voorgesteld als (zorgzame) moeder / als 'menselijk' of nabij (en kan optreden als bemiddelaar tussen God en de (zondige) mens). 1

**5 maximumscore 2**

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

- uitleg: Een mirakelverhaal is eigentijds / heeft een herkenbare omgeving / draait om een 'gewone' persoon. Met zo'n setting / personage kon het volk zich identificeren. / Met zo'n setting / personage konden mirakelverhalen de nabijheid van God tonen. 1
- moraal: Je zonden kunnen vergeven worden (als je te biecht gaat). / Wijd je leven aan God / Maria. 1

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

**6 maximumscore 2**

twee van de volgende:

- (kostuums) Er wordt gebruikgemaakt van eigentijdse kleding / een hoofdtooi van eigentijds materiaal (plastic). Hierdoor is er geen sprake van 'middeleeuws realisme'.
- (decor / locatie) Het 'kale' theatergebouw en/of technische elementen zijn in beeld voor het publiek. / Er wordt geen (coherente) middeleeuwse / historische setting gecreëerd. Hiermee wordt de toneelwerkelijkheid / het realisme doorbroken.
- (decor en/of kostuum) Het decor bestaat uit abstracte, symbolische elementen (bijvoorbeeld een stralenkrans, een witte cirkel met bloemen), er is daar geen sprake van middeleeuws realisme.
- (hairstyling) De kapsels zijn eigentijds / niet middeleeuws.
- (licht) Er wordt gebruikgemaakt van spots / sterk theaterlicht (waarmee de witte cirkel wordt uitgelicht).

per juist antwoord

1

**7 maximumscore 2**

twee van de volgende:

- Soms praten de actrices direct (in het nu) tegen het publiek (daarmee wordt de vierde wand doorbroken).
- Er wordt gewisseld in perspectief, soms spreekt de actrice vanuit Beatrijs (ik-vorm) en soms over Beatrijs (zij-vorm). (Hierdoor wordt het publiek bewust gemaakt van het gegeven dat het een theatervoorstelling betreft.)
- De rol van Beatrijs wordt steeds doorgegeven overgenomen door een andere actrice. (Hierdoor wordt het publiek bewust gemaakt van het gegeven dat het een theatervoorstelling betreft.)
- De personages becommentariëren elkaar / geven commentaar op elkaars teksten. (Daarmee wordt de toneelwerkelijkheid doorbroken.)
- Er wordt gewisseld van tijd: eerst speelt de actrice in het blauw een historische Beatrijs, ze spreekt plechtig / formeel. Haar stem wordt gewoner / meer alledaags / minder formeel als ze vanuit een hedendaags perspectief redeneert. (Hierdoor wordt het publiek bewust gemaakt van het gegeven dat het naar een theatervoorstelling kijkt.)
- Er wordt gewisseld van tijd / personage: eerst speelt de actrice in het blauw een historische Beatrijs en zijn de gebaren plechtig / rustig. Haar spel wordt actiever / minder formeel als ze vanuit een hedendaags perspectief redeneert. (Hierdoor wordt het publiek bewust gemaakt van het gegeven dat het naar een theatervoorstelling kijkt.)
- De actrice onderbreekt het spel, ze doet de stralenkrans / hoofdtooi af. (Ze verkleedt zich op het toneel en hierdoor wordt het publiek bewust gemaakt van het gegeven dat het naar een theatervoorstelling kijkt.)

per juist antwoord

1

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

**8 maximumscore 2**

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

- Het Beatrijsverhaal kan (in zijn middeleeuwse vorm) gezien worden als 'makkelijk', omdat (een van de volgende): 1
  - het duidelijk is wat 'de juiste weg is' om te bewandelen.
  - het een (voor die tijd) herkenbare / duidelijke moraal heeft / het duidelijk is wat goed en kwaad is.
  - het een bekend verhaal is (met een vaste afloop).
- Terwijl het Beatrijsverhaal zoals Het Huis Hasselt het speelt 'moeilijk' te noemen is, omdat (een van de volgende): 1
  - er ethische / hedendaagse vragen worden opgeroepen. Het is bijvoorbeeld volgens huidige normen niet zo geaccepteerd om je kinderen te verlaten.
  - het vele verwijzingen / symbolen bevat.
  - het ook een hedendaagse interpretatie toevoegt: Beatrijs is zoekend / er is sprake van twijfel vanuit hedendaagse vraagstukken.
  - het verhaal gelaagd / complex is: er is sprake van een vervlechting van middeleeuwse en hedendaagse dilemma's.



| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

**9 maximumscore 3**

drie van de volgende:

- kenmerk: citeren / verwijzen. Voorbeeld: de kunstwerken waarnaar wordt verwezen in de ornamenten / halo's die de Beatrijzen dragen.
- kenmerk: eclecticisme / elementen uit verschillende stijlperiodes of culturen in een kunstwerk combineren. Voorbeeld: de halo's met elementen uit laatmiddeleeuwse, hindoeïstische én vroegchristelijke kunst en/of het combineren van historische elementen met eigentijdse, zoals de kleding / kostuums.
- kenmerk: less is a bore. Voorbeeld: de veelheid aan kleur, stijlen, ornamenten en beelden in de halo's.
- kenmerk: multiperspectiviteit / niet één verhaal vertellen of één waarheid verkondigen, maar verschillende perspectieven / verhalen / versies geven. Bijvoorbeeld: de rol van Beatrijs door drie personen laten invullen (die soms een ander perspectief innemen / een 'andere waarheid' verkondigen / een nieuw idee inbrengen, een tegengestelde reactie geven of een (meta)commentaar geven).
- kenmerk: deconstructie / zichtbaar maken dat het een bedacht verhaal betreft / een constructie is. Bijvoorbeeld: de opmerking: "dat ligt eraan welke versie je hanteert". of: Bijvoorbeeld de zichtbare wisselingen in het decor / de ambiguïteit van de decorstukken / is het decor of is het de 'kale' theaterzaal? of: Bijvoorbeeld het overduidelijk acteren / overduidelijk een rol aannemen: gedragen gebaren, afgewisseld met een spottende blik/mimiek. of: Bijvoorbeeld: de rol van Beatrijs door drie personen laten invullen.
- kenmerk: ironie / humor. Ironie in de overdadige, theatrale kostuums, deze kunnen opgevat worden als een knipoog naar historische symboliek en kostumering / hebben een pastiche-karakter (een parodie op een kostuum). of: Bijvoorbeeld de opmerking: "dat ligt eraan welke versie je hanteert" of "ik lieg niet". Deze zijn op te vatten als een knipoog naar de vele varianten die er zijn van het Beatrijsverhaal.

per juist antwoord

1

|       |          |        |
|-------|----------|--------|
| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|

## Blok 2 Drinken, beuken en zwieren

### 10 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

In de Republiek waren de verschillende lagen (onderling) meer gelijk, want de adel speelde in mindere mate een rol en/of de (rijke) burgers vormden een belangrijke machtsfactor. In de omringende landen was er sprake van een duidelijke scheiding tussen (de cultuur van) de adel en het volk.

### 11 maximumscore 1

een van de volgende:

- De liederen waren vaak geschreven op de melodie van een bekend lied. (Vaak waren de liederen zogenoemde contrafacten.)
- Vaak was de wijs bekend door mondelinge overlevering. / Vaak stond boven de liedtekst 'op de wijs van' een algemeen bekend lied.

### 12 maximumscore 2

twee van de volgende:

- In de Republiek gold (een relatieve) vrijheid van woord / van pers (dit leidde tot een snelle verspreiding van kennis en (nieuwe) ideeën).
- Migratie van kennis, de (relatieve) vrijheid voor andersdenkenden / (relatieve) vrijheid van geloof in de Republiek zorgde ervoor dat sommige geleerden (elders uit Europa) naar de Republiek verhuisden en daar een bijdrage leverden aan de wetenschap.
- Een bepaalde mate van (godsdienstige) tolerantie voor andersdenkenden / andersgelovigen zorgde ervoor dat nieuwe / afwijkende ideeën ontwikkeld konden worden.
- Vanwege de expansiedrift / koloniale praktijken (exploitatie) was er vraag naar kennis / hoogopgeleiden / werd wetenschappelijk onderzoek gestimuleerd.
- Door de toegenomen welvaart / inkomsten (uit koloniale praktijken) was er (meer) ruimte (tijd en geld) om te studeren / te investeren in wetenschap.
- Door de handelscontacten kwam er nieuwe kennis naar de Republiek.
- De (verdere) 'ontdekking' van de 'nieuwe wereld' stimuleerde het wetenschappelijke onderzoek.

per juist antwoord

1

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

**13 maximumscore 2**

twee van de volgende:

- Er wordt verwezen naar Latijn / de taal van de wetenschap (in die tijd) (gebruik van potjeslatijn).
- Er wordt verwezen naar vrienden / een vriendengroep, een fenomeen dat geassocieerd kan worden met studenten / een studievereniging / studentenvereniging.
- Er wordt alleen verwezen naar mannen / heren ('Laten we snel gaan, heren'), alleen mannen gingen destijds studeren.
- Er wordt verwezen naar (bier) drinken (schenkkan / glas) / uitgaan (de kroeg), een activiteit die (ook toen) geassocieerd werd met het studentenleven.

per juist antwoord

1

**14 maximumscore 2**

twee van de volgende:

- Geluidsfragment 1 wordt unisono/eenstemmig gezongen, wat waarschijnlijker is in deze situatie in een kroeg. Geluidsfragment 2 is meerstemmig en klinkt daardoor meer ingestudeerd.
- Geluidsfragment 1 is a capella en klinkt daardoor eerder als een spontaan ingezet lied in een kroeg. Geluidsfragment 2 bevat begeleiding met instrumenten / door een ensemble en klinkt daardoor voorbereid/ingestudeerd.
- In geluidsfragment 1 zijn alleen mannenstemmen te horen. In geluidsfragment 2 zijn ook vrouwenstemmen te horen, hetgeen onwaarschijnlijker is in die tijd, want vrouwen mochten niet studeren en/of het was in die tijd ongebruikelijk voor vrouwen om ter eigen ontspanning in een kroeg te zijn.

per juist antwoord

1

**15 maximumscore 2**

twee van de volgende:

- In het lied wordt 'fout' / verwerpelijk gedrag geëtaled (zoals dronkenschap en gokken).
- Het verhaal is overdreven / dik aangezet.
- Het betreft karikaturale types.
- Er worden stereotypen gebruikt / tegenover elkaar gezet.
- Het betreft een herkenbare / alledaagse (en eigentijdse) setting (een boerenfeest).

per juist antwoord

1

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

**16 maximumscore 2**

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn (twee van de volgende):

Zijlstra ondersteunt de zang

- met gebaren, bijvoorbeeld door zijn vinger langs zijn hals te halen op het moment dat hij zingt over een onthoofding ("zijn kop werd eraf gere'en").
- met (een sterke) mimiek, bijvoorbeeld door veelbetekenend te knikken op het moment dat hij zingt over de onthoofde gans.
- met gebaren, bijvoorbeeld door op (de kleur van) zijn kleding te wijzen ("was gekleed in het bruin").
- met gebaren, bijvoorbeeld door zijn denkbeeldige hoed aan te raken ("z'n hoed van bloemfluweel zo zwierig en zo kuin" of bij "zo half op z'n kruin").
- door een stevige houding aan te nemen / door stevig te gaan staan op het moment dat hij over de boeren zingt ("gelijk de boeren doen").

per juist antwoord

1

**17 maximumscore 3**

drie van de volgende:

- Zijlstra gebruikt een accent / zingt in een dialect / zingt in de taal van de gewone man.
- Zijlstra zet sommige woorden zwaar, overdreven aan (waardoor het komisch wordt).
- Zijlstra zingt met (grote) tempoverschillen / gebruikt een vrije timing (rubato) en weet er zo spanning / humor in te brengen.
- Zijlstra zingt (overwegend) in een relatief laag tempo, waardoor de tekst / het verhaal goed te volgen is.
- Zijlstra zingt dynamisch (met volumeverschillen, sterk en zacht) en weet er zo spanning / humor in te brengen.
- Zijlstra zingt met een (sterk aangezette) rauwe / ongepolijste stem, waardoor het alledaags / volks klinkt.

per juist antwoord

1

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

**18 maximumscore 2**

- populariteit aan het begin van de zeventiende eeuw (een van de volgende): 1
  - In de voorstelling van het schilderij zijn herkenbare, alledaagse figuren / attributen / handelingen / situaties te zien (mensen zijn eigentijds gekleed, attributen ogen realistisch / de ruimte oogt realistisch). Dit sloot aan bij de voorkeur van het publiek voor herkenbare / toegankelijke onderwerpen en/of voor onderwerpen die uit het leven gegrepen waren.
  - In de voorstelling zijn mensen te zien die uitgaan / uit de band springen (drinken, uitbundig dansen / (dreigen te) vechten, zoals de man met het mes, rechts). Hiermee kon het schilderij dienen ter lering en vermaak (op humoristische wijze wordt het slechte voorbeeld getoond). Dit sloot aan bij de heersende smaak in de Republiek (waarin de calvinistische moraal doorklonk) en/of dit sprak het stadse koperspubliek aan dat zich verheven voelde boven deze boeren.
- dalende populariteit in de latere zeventiende eeuw (een van de volgende): 1
  - Doordat de nieuwe (rijke) stedelingen (waarvan sommigen een of enkele generaties terug van het platteland kwamen) inmiddels enkele generaties in deze positie verkeerde(n), nam de neiging af om zich af te zetten tegen het 'ruwe', 'eenvoudige' (boeren)bestaan.
  - De calvinistische moraal werd steeds dominanter (dominees droegen de moraal steeds krachtiger uit / mengden zich steeds sterker in het publieke en bestuurlijke leven), daardoor raakten platvloerse / 'verkeerde' voorbeelden uit de gratie.
  - Door het opkomend classicisme (als favoriete stijl onder de (nieuwe) elite) raakten onderwerpen die het dagelijks leven verbeeldden uit de mode en/of kwam er kritiek op voorstellingen waarin slecht gedrag / het verkeerde voorbeeld werd getoond.

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

**19 maximumscore 1**

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

In de rederijerscultuur speelde de klassieke oudheid / speelden de klassieke regels van de retorica (welsprekendheid) een belangrijke rol, net als in de Italiaanse renaissance (en daarom was de Italiaanse dichtkunst uit de vijftiende en zestiende eeuw een geschikt voorbeeld).

**20 maximumscore 2**

twee van de volgende:

- (veel) gebruik van mineur akkoorden (of drieklanken)
- de lange tonen van de achtergrondzang (deze maken het stemmig)
- overwegend kwartnoten / gelijkblijvend ritme
- de ingetogen / ingehouden / zachte dynamiek van de begeleiding
- de (soms) zware / donkere klankkleur van de begeleiding
- de (soms) ijle / fragiele stemmen in de begeleiding

per juist antwoord

1

**21 maximumscore 1**

Blufpand zingt de noten meer syncopisch / zingt de noten niet precies op de tel (Blufpland gaat vrij om met wanneer ze de melodie inzet / wanneer ze zingt binnen de muzikale begeleiding).

**22 maximumscore 2**

- De kunst diende gericht te zijn op het oproepen van (sterke) emoties ('het gemoed te ontroeren') (zo kon het publiek meeleven / genieten / vermaakt worden en/of ontspannen). / De expressie van (sterke) emoties, zoals liefde / gemis / pijn, was een belangrijk streven (zo kon het publiek meeleven / genieten / vermaakt worden en/of ontspannen).
- Blufpand doorleeft / benadrukt in haar optreden de gevoelens uit het lied, zowel in begeleiding, zang als houding en mimiek, en brengt zo het gevoel op het publiek over.

1

1

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

### Blok 3 Het gevoel van de kunstenaar

**23 maximumscore 2**

twee van de volgende:

- Er is sprake van deformatie / vervorming / uitvergroting.
- De vormen zijn hoekig (niet vloeiend).
- De vormen zijn ruw / 'onafgewerkt'.
- De vormen zijn gestileerd / geabstraheerd.

per juist antwoord

1

**24 maximumscore 1**

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

De gebruikelijke wijze bevat veel verschillende stappen (is indirect) en staat daarmee ver af van het direct werken in het materiaal, zoals Kirchner dat doet (om direct uitdrukking te kunnen geven aan zijn gevoel). Meteen je gevoel kunnen uitdrukken en/of spontaan maken wat in je opkomt past bij het expressionisme.

**25 maximumscore 1**

een van de volgende:

- Modernistische kunstenaars (zoals Kirchner) maakten vaak werk dat zeer vernieuwend was / sterk afweek van bekende esthetische conventies / academische conventies, en daarom vaak uitleg behoefde voor een nieuw / breed publiek.
- Een recensie betekende erkenning van hun werk als kunst.
- Een recensie betekende aandacht en dit was voor hen ook economisch / commercieel interessant.

| Vraag | Antwoord                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | Scores |
|-------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|
| 26    | <p><b>maximumscore 2</b></p> <p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– manifest/pamflet</li> <li>– tijdschrift</li> <li>– almanak</li> <li>– boek</li> <li>– poster</li> <li>– (tentoonstellings)gids</li> </ul> <p>per juist antwoord</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | 1      |
| 27    | <p><b>maximumscore 1</b></p> <p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben:</p> <p>De kunstenaars van Die Brücke zochten naar 'pure' kunst die in hun ogen een tegendeel vormde van academische regels / naar kunst die 'niet besmet was door de westerse beschaving'. De kunst uit koloniale gebieden / Afrika beschouwden zij als inspirerend, omdat deze gebieden en bewoners in hun ogen 'puur'/'onbesmet' waren / dicht bij de natuur zouden staan.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |        |
| 28    | <p><b>maximumscore 1</b></p> <p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben (een van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– De kritiek is dat zij zich de beeldtaal toe-eigenden (zonder erkenning van de bron of cultuur).</li> <li>– De kritiek is dat zij deze kunst vanuit een eurocentrisch gedachtegoed benaderden en/of als primitief / minder ontwikkeld beschouwden en/of geen recht deden aan de culturen of de kunstenaars die deze sculpturen maakten.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |        |
| 29    | <p><b>maximumscore 3</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• havenarbeider (1): zodra de muziek start, dicteert of bepaalt de (cadans van de) muziek Khans ruimtegebruik en/of zijn tempo en/of het ritme van Khans dansbewegingen. 1</li> <li>• vader (2): de grime / ogen op Khans schedel bepaalt/bepalen dat Khan voorover gebogen moet staan / zijn schedel naar voren moet richten. Hij kan daardoor alleen in de midden- en onderlaag bewegen / vooral naar beneden gerichte bewegingen maken. 1</li> <li>• jongen (3): Khan reageert op de animatie / filmprojectie, hij maakt pantomime-achtige bewegingen / beeldt met gebaren en mimiek het verhaal uit. / De animatie suggereert een kleine jongen in een veel grotere omgeving en dit bepaalt mede het ruimtegebruik. / De verplaatsingen worden bepaald door het verloop van het verhaal (in de animatie). 1</li> </ul> |        |



| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

**30 maximumscore 3**

- ruimte (een van de volgende): 1
  - Het voortdurend veranderen van richting (voor, achter, links, rechts) wekt de indruk van desoriëntatie (in een drukke stad) / reageren op verkeer van meerdere kanten. / Het zigzaggend vloerpatroon wekt de indruk te moeten manoeuvreren tussen het verkeer / te moeten manoeuvreren in een drukke stad.
  - De houding / vorm van het lichaam is vooral gesloten (armen langs het lichaam), waarmee de indruk wordt gewekt dat er weinig ruimte is / dat het druk is / dat de danser tracht te voorkomen dat hij geraakt wordt.
- tijd: Plotselinge stops (freezes) en/of plotselinge versnellingen en vertragingen wekken de indruk van schrikreacties / plotseling moeten anticiperen op verkeer / op veel mensen in een drukke stad. 1
- licht (een van de volgende): 1
  - Vanuit een donkere (schaduwrijke, ongedefinieerde) rustige situatie, stapt hij een lichte, drukke situatie in.
  - Het licht trekt in snel verplaatsende banen voorbij als autolampen. Hierdoor wordt de indruk van chaotisch verkeer (in een drukke stad) versterkt.
  - lichtbanen bewegen (soms) parallel over de vloer in tegengestelde richting, waarmee twee verkeersbanen (waar de danser zich tussen bevindt) worden uitgebeeld.
  - Het licht vormt (bewegende) banen op de vloer die doen denken aan een (onveilig) zebrapad.

**31 maximumscore 3**

- kathak (twee van de volgende): 2
  - snelle, korte (ritmische) voetbewegingen zijn bijvoorbeeld te zien als Khan over straat loopt (tussen het verkeer)
  - (Nritta) snelle draaien met plotselinge stops zijn bijvoorbeeld te zien als Khan tussen het verkeer doorloopt.
  - (Abhinaya) expressieve (arm)bewegingen zijn bijvoorbeeld te herkennen in de armbewegingen met geflexte handen / gespreide vingers. / mime-bewegingen zijn bijvoorbeeld te zien als Khan het verkeer tegenhoudt / bij het sturen / bij het vallen (alsof hij wordt aangereden)
- moderne en/of hedendaagse dans (een van de volgende): 1
  - alledaagse bewegingen als lopen (hedendaags / postmodern)
  - het gebruik van de vloer / aarden, bewegingen als vallen / rollen / het op de blote voeten dansen / hoekige vormen (modern)
  - dans als persoonlijke interpretatie / bewegingstaal die voort lijkt te komen uit associatie / improvisatie (modern / hedendaags)

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

**32 maximumscore 1**

Het bevrijden van het wilde dier in jezelf past bij uitgangspunten van de expressionisten, zoals jezelf uiten vanuit het gevoel / ongekunsteld zijn / vanuit het onderbewuste werken / het doorbreken van academische regels.

## 5 Aanleveren scores

---

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinerator in de applicatie Wolf.  
Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 25 juni.

## 6 Bronvermeldingen

---

### Blok 1

|                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|----------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| afbeelding 1   | Sint-Janskerk in Den Bosch, zicht vanuit het middenschip richting het koor,<br><a href="https://www.flickr.com/photos/jansluijter/8258097335">https://www.flickr.com/photos/jansluijter/8258097335</a>                                                                                                                               |
| afbeelding 2   | <i>Zoete Lieve Vrouw van de Sint-Jan</i> , circa 1300, Maasland, beschilderd hout,<br><a href="https://www.erfgoedshertogenbosch.nl/verhalen/de-zoete-vrouw-in-de-sint-jan-een-lelijke-maria">https://www.erfgoedshertogenbosch.nl/verhalen/de-zoete-vrouw-in-de-sint-jan-een-lelijke-maria</a>                                      |
| afbeelding 3   | <i>Zoete Lieve Vrouw van de Sint-Jan</i> in aangeklede vorm,<br><a href="https://www.hetklaverblad.nl/algemeen/de-zoete-moeder-voor-het-eerst-sinds-1853-weg-uit-de-sint-jan/">https://www.hetklaverblad.nl/algemeen/de-zoete-moeder-voor-het-eerst-sinds-1853-weg-uit-de-sint-jan/</a>                                              |
| afbeelding 4   | Het beeld <i>Zoete Lieve Vrouw van de Sint-Jan</i> in een processie,<br><a href="https://www.sintjandenbosch.nl/bidtocht-verplaatst-naar-30-april/">https://www.sintjandenbosch.nl/bidtocht-verplaatst-naar-30-april/</a>                                                                                                            |
| afbeelding 5   | Mariabeeld van walnoothout, circa 1380-1400, Museum Grand Curtius, Luik (België),<br><a href="https://nl.m.wikipedia.org/wiki/Bestand:Li%C3%A8ge,_Grand_Curtius._Vier_e_%C3%A0_l'Enfant_(noyer,_1380-1400).jpg">https://nl.m.wikipedia.org/wiki/Bestand:Li%C3%A8ge,_Grand_Curtius._Vier_e_%C3%A0_l'Enfant_(noyer,_1380-1400).jpg</a> |
| filmfragment 1 | <i>Beatrijs</i> , Het Huis Hasselt, 2023, registratie                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| filmfragment 2 | <i>Beatrijs</i> , Het Huis Hasselt, 2023, registratie                                                                                                                                                                                                                                                                                |

### Blok 2

|                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| afbeelding 1      | Jan Miense Molenaer, <i>Boerenfeest</i> , circa 1668,<br><a href="https://collections.mfa.org/objects/31316/peasants-carousing?ctx=fddda34bdd54-496f-ba82-be637ee930ba&amp;idx=0">https://collections.mfa.org/objects/31316/peasants-carousing?ctx=fddda34bdd54-496f-ba82-be637ee930ba&amp;idx=0</a> |
| filmfragment 1    | Jeroen Zijlstra, <i>Arend Pieter Gijzen</i> , 2012, youtube.com                                                                                                                                                                                                                                      |
| filmfragment 2    | Roos Blufpand, <i>'s Nachts rusten meest de dieren</i> , 2018, youtube.com                                                                                                                                                                                                                           |
| geluidsfragment 1 | <i>Rursus ad diversorium</i> , Camerata Trajectina (artiest), Wilhelmus en de anderen: Nederlandse liedjes, 1500-1700 [CD], 2000                                                                                                                                                                     |
| geluidsfragment 2 | <i>Drinkliedt op de Peeckelharing</i> , Camerata Trajectina, Peeckelharing : muziek rondom - Musik rund um - music around Frans Hals. GLO 6056 2003                                                                                                                                                  |
| geluidsfragment 3 | <i>'s Nachts rusten meest de dieren</i> , Camerata Trajectina, Wilhelmus en de anderen: Nederlandse liedjes, 1500-1700 [CD], 2000                                                                                                                                                                    |

### Blok 3

|                |                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|----------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| afbeelding 1   | Ernst Ludwig Kirchner, <i>Danseres met ketting</i> , 1910, beschilderd hout,<br><a href="https://collections.lacma.org/node/2113877">https://collections.lacma.org/node/2113877</a>                                                                                                           |
| afbeelding 2   | Ernst Ludwig Kirchner, <i>Danseres met ketting</i> , 1910, beschilderd hout,<br><a href="https://collections.lacma.org/node/2113877">https://collections.lacma.org/node/2113877</a>                                                                                                           |
| afbeelding 3   | Erna Schilling en Ernst Ludwig Kirchner in Kirchners atelierwoning in Berlijn,<br>circa 1912, <a href="https://desphotosenvrac.blogspot.com/2019/02/ernst-ludwig-kirchner-le-peintre-comme.html">https://desphotosenvrac.blogspot.com/2019/02/ernst-ludwig-kirchner-le-peintre-comme.html</a> |
| afbeelding 4   | Collectie van maskers en beelden uit verschillende koloniale gebieden,<br>verzameld door Die Brücke-kunstenaar Karl Schmidt-Rottluf.<br><a href="https://www.bruecke-museum.de/en/sammlung/">https://www.bruecke-museum.de/en/sammlung/</a>                                                   |
| afbeelding 5   | Akram Khan vertolkt zijn vader in de voorstelling <i>Desh</i> , 2011, still uit video,<br><a href="https://www.youtube.com/watch?v=...">youtube.com</a>                                                                                                                                       |
| filmfragment 1 | Akram Khan, <i>Desh</i> , 2011, <a href="https://www.youtube.com/watch?v=...">youtube.com</a>                                                                                                                                                                                                 |
| filmfragment 2 | Akram Khan, <i>Desh</i> , 2011, <a href="https://www.youtube.com/watch?v=...">youtube.com</a>                                                                                                                                                                                                 |
| filmfragment 3 | Akram Khan, toelichting op kathak, <a href="https://www.youtube.com/watch?v=...">youtube.com</a>                                                                                                                                                                                              |
| filmfragment 4 | Akram Khan Dance Company en Numeridanse, <i>Our Animal Kingdom</i> , 2021,<br><a href="https://www.youtube.com/watch?v=...">youtube.com</a>                                                                                                                                                   |